

«В.М. Чорновіл, як і великий наш Кобзар, оборонець національного духу»

Номінація: Історія України і державотворення

Вступ

I. Від історії родини до історії народу

1.1. В'ячеслав Чорновіл - яскравий представник своєї епохи

1.2.Сім'я В'ячеслава Чорновола – осередок творення, збагачення і передачі духовно-патріотичних цінностей

1.3. Сімейний статус В'ячеслава Чорновола

II. Народ, нація – вічно живий суб'єкт історичного процесу

2.1. Дисидентська та державотворча діяльність В'ячеслава Чорновола та його родини

2.2. Тарас Чорновіл – правонаступник ідеалів державотворення та розбудови правової держави

Висновок

Список використаних джерел

Додатки

ВСТУП

Важливим завданням історії сучасного державотворення є вивчення історії сім'ї – родини – роду. Адже у сьогодення ми прийшли з великими прогалинами у власній історичній свідомості. Особливо це стосується знань про життя і долю видатних історичних постатей України. Майже кожне ім'я з великого реєстру видатних українських патріотів, політиків оточено густим намулом брудних і безпідставних міфів. Міфів, які свідомо творилися тими, хто за всяку ціну прагнув утримати Україну в покорі, знищити її історію, стерти з пам'яті народу світлі образи звияжних предків та їх великі діяння. Тим більшого значення і ваги набуває кожне добросовісне дослідження, яке проливає світло на справжню історію життя наших національних героїв, звільняє їх чесні імена з мороку забуття. Напрямок «нової сімейної історії» відповідає викликам сучасної української історіографії. Особливістю українського історичного процесу є безперервність джерельної традиції, відтак, носієм української культури виступають не легітимні (державні) інституції (національна школа, університети, наукові товариства, громадські об'єднання), а родини. Таким чином, в українській історії з особливою силою постає проблема родини як системи, що продукує та транслює культурні цінності нації. Реальна історія - річ значно більш складна, багатовимірна, заплутана та драматична, ніж її часто зображають, керуючись певними схемами. Саме через життєвий шлях конкретних осіб, родин чи груп маємо змогу побачити реальний крок історії, так би мовити, «з середини», переконатися, що при всій мінливості людського буття існують певні константи, «матриці», завдяки яким зберігається та розвивається дух народу, формуються та передаються з покоління в покоління його традиції. Безумовно, трансформуючись,

набуваючи нового, складнішого змісту. Винесена на обговорення проблема історії та генеалогії славетних родин України важлива саме тим, що дає змогу побачити крізь призму історії різних родин та їх різних поколінь розвиток і передачу тих цінностей, які роблять українців українцями. Відомі українські родини, по-суті, яскраво та переконливо представляють, уособлюють всю Україну. Тому, метою нашого дослідження є встановлення вічних цінностей всіх поколінь на прикладі формування особистості та державотворчої діяльності В'ячеслава Максимовича Чорновола - яскравого представника українського народу. Відповідно до мети, визначені завдання дослідження: 1. Вивчити життєвий шлях та історію формування родинних пріоритетів найвідомішого українця В.М. Чорновола. 2. Дослідити дисидентську та державотворчу діяльність В'ячеслава Чорновола та його родини, правонаступництво поколінь. Результати даних досліджень дають змогу наблизитися до розуміння ролі та значення сімейно-родинних зв'язків і стосунків у формуванні історичної особистості, спадковості поколінь та участі у процесах державотворення.

В. Чорновіл говорив про Великого Кобзаря як про оборонця національного духу, про незалежну Україну, про людей, що поклали за неї життя.

Пам'ять про невтомного і безкомпромісного борця за Україну продовжує жити серед людей. Пам'ятники відомому політичному діячеві встановлено в багатьох містах України його іменем названі вулиці та навчальні заклади. Про життя невтомного борця за волю України знято документальні фільми: «Той, що пробудив кам'яну державу» (2006), «Дорога В'ячеслава Чорновола» (2006) та інші.

I. Від історії родини до історії народу.

1.1. В'ячеслав Чорновіл - яскравий представник своєї епохи

Необ'єктивною була ситуація, коли в історії величезної кількості українських родин десятиліттями існували «білі плями» — імена, обставини, про які не можна було згадувати. На цьому ґрунті правомірною є постановка питання про зв'язок між історією країни та історією окремих людей, родин.

Така ж ситуація склалася із родиною Чорноволів.

Народився В'ячеслав Чорновіл 24 грудня 1937 року в селі Єрки Катеринопільського району, тоді Київської області в сім'ї вчителів.

В'ячеслав Чорновіл пішов до школи 1946 року відразу до 2-го класу, бо читав з чотирирічного віку.

1955 року закінчив Вільховецьку середню школу із золотою медаллю і того ж року вступив до Київського державного університету ім. Тараса Шевченка на філологічний факультет, а з 2-го курсу перевівся на факультет журналістики. Його, вихованого на гаслах дружби народів, інтернаціоналізму тощо вразило, що в столиці України вовком дивляться, коли ти говориш українською. У молодого комсомольського активіста зневажливе ставлення до української мови викликало спротив, пробудило почуття національної образи і честі.

Уже в університеті мав неприємності за свої погляди, з чим пов'язана майже річна перерва в навчанні 1958 року (узявши річну відпустку, їздив на будівництво домни в Жданові (Маріуполь), де працював спочатку теслярем, потім - у виїзній редакції газети «Київський комсомолец»). У студентські роки вже багато писав до газет. Протягом місяця склав усі пропущені сесії і 1960 року закінчив університет з відзнакою. Захистив дипломну роботу на тему «Публіцистика Бориса Грінченка», ще донедавна забороненого письменника.

З липня 1960 до травня 1963 років В'ячеслав Чорновіл працював на Львівській студії телебачення спочатку редактором, потім - старшим редактором передач для молоді.

Почав виступати як літературний критик, досліджуючи творчість Т. Шевченка, В. Самійленка, Б. Грінченка.

У травні 1963 року переїхав до Києва, щоб продовжити наукову роботу з історії української літератури. Відтоді до вересня 1964 року працював на будівництві Київської ГЕС і жив у Вишгороді.

1964 року склав кандидатський мінімум, пройшов за конкурсом до аспірантури Київського педінституту, але не був допущений до навчання через політичні переконання. Це стало перешкодою до захисту вже майже готової дисертації про публіцистичну творчість та громадську діяльність Б. Грінченка.

4 вересня 1965 року у кінотеатрі "Україна" відбулась прем'єра фільму Сергія Параджанова "Тіні забутих предків". Там він разом із Іваном Дзюбою та Василем Стусом влаштував протест щодо арештів українських вільнодумців. За це Чорновіл був звільнений з комсомольської газети "Молода гвардія", де працював.

30 вересня 1965 року у помешканні Чорновола у Вишгороді відбувся перший обшук. Шукали самвидав і інші компрометуючі матеріали – оскільки кількома тижнями раніше почались арешти в Києві та на Західній Україні проти його товаришів – братів Горинів, Івана Світличного, Михайла Осадчого, Євгена Сверстюка, Валентина Мороза та інших.

Кагебісти вилучили у Чорновола тоді 190 "документів антирадянського змісту". Всі машинописи та фотокопії, не розбираючи змісту, плюс всі дореволюційні видання українських письменників, етнографів. Дещо з забороненого вдалося заховати. Найцінніше зберігалося в собачій буді на подвір'ї вчительки А.Лишак у селі Горенці неподалік Києва.

За відмову давати свідчення на закритому суді братів Горинів В.Чорновола засудили до трьох місяців примусових робіт.

У квітні 1967 року він підготував збірку «Лихо з розуму» (портрети двадцяти «злочинців»). В. Чорновіл подав біографічні дані, списки публікацій, окремі праці та умови перебування в таборах жертв першого покосу. Ці праці становлять колосальний фактичний матеріал, немовби зібраний адвокатом для захисту підсудних, що розкриває беззаконні дії радянської влади щодо людей, які прагнули відстоювати право свого народу на вільний національно-культурний розвиток. Метою В. Чорновола було донести інформацію про репресії до численної громадськості, показати об'єктивні причини й перебіг репресій та змалювати реальний образ засуджених людей.

3 серпня 1967 р. – другий арешт. Відтак неправий суд – 3 роки колонії.

48 днів голодування та протесту. Адміністрація була вимушена частково виконати його вимоги – повернули вилучені документи. Короткий перепочинок і знову боротьба – листами, відмовою від примусової праці.

Кілька разів намагався судитись з наклепниками, які друкували в партійній пресі (іншої ж не було!) пасквілі. Але кожен раз суд знаходив причину, щоб не задовольняти позов політв'язненого.

На свободі знову поринає в боротьбу.

Початок 1970 року – одна з чільних віх української журналістики: виходить самвидавний "Український вісник", Чорновіл – відповідальний редактор, душа і мотор часопису.

Вісник можна назвати предтечею незалежної преси, що становив альтернативу державній монополії на інформацію. Автор гарно називає цей машинописний журнал "елементом культури опозиційного руху".

12 січня 1972 року В'ячеслав Максимович знову опиняється за ґратами, в Мордовії і тепер – надовго. Його не міг не зачепити так званий "покіс", коли гебістська машина зрізала під корінь сотні інакодумців – від марксистів до націоналістів.

Мордовська епопея описана другом Чорновола Михайлом Хейфецем. У нарисі "Зековський генерал" - це, напевне, найкраще, що написано про український правозахисний і національно-визвольний рух у радянських концтаборах 1970-х років. КДБ, намагаючись довести Заходу відсутність у країні політичних в'язнів, почав застосовувати огидну тактику звинувачення членів Української Гельсінської Групи в кримінальних злочинах. Так, В'ячеслав Чорновіл і Микола Горбаль виявились "гвалтівниками", Василь Овсієнко – "хуліганом", Ярослав Лесів – "наркоманом" тощо.

"Усе сприймаю з філософським (або ще – олімпійським) спокоєм... не роблю жодної трагедії зі свого засудження", - казав В. Чорновіл ще десятьма роками раніше. А тепер, будучи обвинуваченим у насильстві над жінкою Чорновіл ледве не божеволів від ницості опонентів. Дав бій беззаконню, провівши 120-денне голодування. Вийшов з нього настільки виснаженим, що став сумніватися, чи витримає фізично п'ять років ув'язнення.

Кінець 1970-х – дисидент, щойно повернувшись додому, потрапляє під зачистку радянського суспільства від неблагонадійних, яка була важливим етапом підготовки до проведення Олімпіади у столиці СРСР.

Отже, свій третій термін майбутній Герой України відсидів за сфальсифікованим кримінальним вироком. Але навіть бездушна система розуміла нікчемність наклепу. Чорновіл вийшов з якутської колонії достроково, відтак – заслання.

З усіх засланців він був відправлений найближче до Північного полярного кола, а східніше від нього вислали тільки В. Стуса.

Чорновіл планував пожити якийсь час в Якутії. Але сум за батьківщиною, рідномовним середовищем і близькими, слава Богу, переважив і В'ячеслав Максимович повернувся до Львова у 1985 році, майже водночас із проголошенням новим генеральним секретарем КПРС Михайлом Горбачовим курсу на "перебудову".

Вже 5 серпня 1987 року він написав відкритого листа М.Горбачову, де, обстоюючи право на існування легальної опозиції, вимагав звільнення політичних в'язнів, перебудови національної політики, виступав проти русифікації, за право правдивого висвітлення історії України.

В липні 1988 року Чорновіл став одним із авторів Декларації принципів УГС – однієї з перших радикальних політичних організацій в республіці. Документ містив тезу про перетворення СРСР у "конфедерацію незалежних держав".

Дуже непростим був шлях Чорновола до Руху і Руху до Чорновола. У його задумах УГС мала виконати ту ж роль, що й Народні фронти у балтійських республіках.

1.2.Сім'я В'ячеслава Чорновола – осередок творення, збагачення і передачі духовно-патріотичних цінностей.

Коріння історії української родини сягає в сиву давнину, адже сім'я з її побутом, тобто загальним укладом життя, сукупністю виховних звичаїв і традицій, складалася упродовж багатьох століть і зміцнювалась в ході історичного розвитку людства.

Українська родина будувала своє життя в тісній єдності зі своїм народом. Любов до Батьківщини, до рідної землі, до віри пронизувала всі ділянки родинного життя.

Ненав'язливе, через колискову пісню, народну думу, через дитячу молитву за Україну, а найперше з розповідями про жертвні та героїчні вчинки тих, хто боровся за нашу незалежність, входило в душу дитини і дорослого юнака почуття патріотизму, любові до рідного краю.

В'ячеслав Максимович Чорновіл народився в сім'ї сільських вчителів.

Батько – Максим Йосипович (1909-1987) – вчитель української мови і літератури, походив з давнього козацького роду Чорноволів. Хоча на селі не надавали особливого значення родоводам, історична пам'ять сім'ї сягала кількох поколінь - до часів остаточного закріпачення козаків, коли уярмлене село Вільхівець покинув бунтівний Стратін Чорновіл і, пройшовши життєвий шлях осів у вільній Юрківці (обидва села на Шевченковій Звенигородщині).

Мати - Килина Харитонівна Терещенко (1909-1985) – вчителька початкових класів належала до одного з відгалужень славного роду цукрозаводчиків і меценатів Терещенків. У Вільхівці пройшли дитячі та юнацькі роки В'ячеслава та його старшого брата Бориса (нині покійного) й молодшої сестри Валентини. Тепер у Вільхівці з роду Чорноволів не залишилося нікого, лише нагадують про давніші покоління деякі топоніми: куток Чорноволи й Чорноволівський ліс.

З спогадів сестри В. Чорновола: *«... У В'ячеслава завжди було дуже добре й ніжне ставлення до батьків, попри те, що він ніколи не міг поступитися своєю ідеєю, своєю боротьбою. Адже можна було це зробити заради батьків, щоб вони не так страждали. Мама в нас була дуже доброю людиною і надзвичайно страждала. Батько, звичайно, як чоловік, більше тримав все в собі. Але, незважаючи на велику синівську любов до батьків, він не міг поступитися своїми переконаннями. Україна для нього була не тільки родина та батьки, а весь народ. Цікаво було бачити, як він ставився до мами. Коли він приїжджав у відпустку із заслання (його відпускали тільки до батьків), мама уже була паралізована, після інсульту. Зворушливо було дивитися, як він брав її на руки і виносив надвір, щоб вона подихала повітрям. ...»*

У радянські часи сім'я Чорновола зазнала переслідувань від комуністичного тоталітарного режиму. В 1937 році було заарештовано рідного батькового брата Петра Йосиповича Чорновола, який не повернувся з ув'язнення. Зазнавав переслідувань і батько. Сім'ї доводилося переїжджати з села в село, міняючи місце роботи.

В 1946 році сім'я Чорноволів переїхала в с. Вільхівець. В 1948 році народилась Валентина Чорновіл, рідна сестра В'ячеслава.

Дитинство й навчання в школі Валентини пройшло в материному селі. Вступила на українську філологію до Київського університету, який закінчила в 1970 році. Зазнала переслідувань за те, що поділяла погляди брата В'ячеслава та його однодумців. З політичних мотивів протягом року була позбавлена педагогічної праці. З 1973 р. працювала вчителем української мови і літератури (Тальне на Черкащині, Рокитне та Ірпінь на Київщині). Усі ці роки місцеві та обласні органи КДБ постійно її шантажували й залякували.

У 1998 році пішла працювати літературним редактором у газету „Час/Time” (пізніше „Час”), шеф-редактором якої був В'ячеслав Чорновіл. Публікувала в цій газеті свої публіцистичні

дослідження. Після загибелі брата працює на громадських засадах науковим працівником у Кабінеті-музеї В'ячеслава Чорновола та літературним редактором у Фонді В. Чорновола.

1.3. Сімейний статус В'ячеслава Чорновола.

Незважаючи на переслідування, заслання, арешти життя брало своє.

Перший шлюб В. Чорновола.

Шлюб В.Чорновола із першою дружиною Іриною Брунець був короткочасним. У шлюбі 21 червня 1961 року у Львові народився син Андрій В'ячеславович.

В 1986 році Андрій Чорновіл закінчив Львівський медінститут за спеціальністю "педіатрія".

З 2006 року працює доцентом кафедри інфекційних хвороб Львівського медуніверситету.

В1988 році одружився з учителькою молодших класів Наталією Мелих в сім'ї яких в 1992 році народився син В'ячеслав, за рік Чорноволи розлучилися. *«Мабуть, у розлученні винен я, бо за характером не є людиною сімейною. Можже, трохи егоїст, як і батько. У нього теж сім'я була далеко не на першому місці. Він розійшовся із мамою, коли мені не було й двох років. Працював тоді на телебаченні, готував вечірні випуски новин, пізно приходив додому. Мама ревнувала. Можже, і без причини...»* - так про причини розлучення говорив А. Чорновіл.

В 2004році Андрій В'ячеславович одружився вдруге із лікарем-гінекологом Оленою Кузьменко. А в 2007 році в сім'ї Чорноволів народилася донька Анастасія.

Другий шлюб В. Чорновола

Олена Антонів була улюбленицею всієї рідні. Школу закінчила із золотою медаллю, медичний інститут із червоним дипломом, стала лікарем- фтизіатром. Вона була також учасницею політичного гуртка, організованого Чорноволом у Львові. Там вони і познайомилися.

Вона була вродлива і розумна, а також повністю поділяла його погляди. Після одруження Олена не вагаючись поїхала за чоловіком до Києва. Та політичні переслідування змусили їх повернутися знову до Львова на вул. Спокійну у дім Олениних батьків, де 1 червня 1964 року народжується син Тарас.

З їх поверненням, у будинку на вул. Спокійній завирувало підпільне політичне життя. В'ячеслав Чорновіл займався тут самвидавом, вечорами приходили його однодумці : Кендзьор, Косів, брати Горині з дружинами. Навідувались і правоохоронці із обшуками. У духовці батько Олени зробив сховок. Тимофій Антонів також займався розповсюдженням самвидаву та забороненої літератури. Олена допомагала всім, хто був засуджений за політичні переконання.

Олена Антонів була ініціатором вертепу у Львові. Репетиції відбувались у її помешканні.

Ірина Калинець згадує: *"Дім на вул. Спокійній був "пунктом опори", саме там готувалися знамениті коляди і вертепи 1971-1972 рр., саме в хату Олени поверталися люди з ув'язнення і знаходили там не лише матеріальну допомогу (одяг, гроші, харчі), а й душевне тепло".*

Олена Антонів розлучилася з В'ячеславом Чорноволом коли він відбував чергове ув'язнення. Тарас два роки не знав, що батьки розлучені. Олена дуже кохала свого чоловіка і він відповідав їй взаємністю. Але важко зараз судити що і хто були причинами розлучення.

Третій шлюб В. Чорновола

Про третю дружину В. Чорновола Атену Пашко можна дізнатися з розповіді рідної сестри В'ячеслава Чорновола Валентини: *«Атена з самого дитинства росла у середовищі, де пояснювати, навіщо любити свій народ, не було потреби. Ще дитиною вона носила передачі воїнам УПА, виховувалася у патріотичному дусі. Батько був учителем-істориком, мама теж вчителька. Батько навіть назвав її Атеною в честь грецької богині Афін (богиня мудрості).*

Такого імені не було, і то були проблеми. Аж знайомий священник похрестив її. І вона – Алена - Святомира – має таке подвійне ім'я.»

Після знайомства з В'ячеславом Чорноволом вона стала активною діячкою патріотичного руху. Брала участь у виданні позацензурного журналу «Український вісник». Вони тоді вже з В'ячеславом зустрічалися. Він брав по кілька друкованих сторінок, ховав у рукав, і йшов до неї ніби на побачення. І так десь, беручись під руки, вони ці листочки передавали, а вже потім вона несла їх до друкарки. Так і виходив «Український вісник». Потім, коли заарештували В'ячеслава, то вона з кількома однодумцями ще видали шостий номер. Це в тих умовах, коли хапали і садили всіх.

З ув'язненням В'ячеславом, вона не мала права на побачення. Вони не встигли одружитися, але Алена чекала його весь цей час. Вже потім, як втретє його ув'язнили, то там, у заслання вони розписалися. Дочекалася В'ячеслава у 85 році. Уже тоді сім'я була при купі уся. І закрутилося – мітинги, Гельсінська спілка. Вона була поруч з В'ячеславом постійно. Керувала Союзом українок, діяльність якого відновила в Україні.

За даними наших досліджень можна зробити певні висновки, що стосуються головних ціннісних орієнтацій родини Чорноволів. Ця українська родина будувала своє життя в тісній єдності зі своїм народом. Любов до Батьківщини, до рідної землі, до віри в краще майбутнє пронизувала всі ділянки родинного життя. Національно-патріотичне виховання починалося з розповідей про жертв та героїчні вчинки тих, хто боровся за нашу незалежність, входило в душу дитини і дорослого почуття патріотизму, любові до рідного краю. Все це об'єднувало рід Чорноволів.

II. Народ, нація – вічно живий суб'єкт історичного процесу2.1.

Дисидентська та державотворча діяльність В'ячеслава Чорновола та його родини

В'ячеслав Чорновіл – генератор національної ідеї, уособлення незламного духу. Він жив тим, у що вірив. Попри складні обставини його життя він не зрадив тому, що було для нього по-справжньому важливе. І дай нам Боже навчитися цьому у нього. Жити тими високими ідеалами, тою високою метою, до якої варто іти. Це приклад для молодих людей. Бо саме в молодості формуються справжні високі ідеали. І дай Боже, щоб світла пам'ять про цього Великого Українця завжди жила в наших серцях і надихала до великих звершень. Нелегко було В'ячеславу досягати мети, його нищили, а він вставав і рухався далі, навіть тоді, коли готувалась нова розправа. У зв'язку з великим поширенням опозиційних настроїв в Україні у першій половині 60-х років КПУ почала готувати розправу з її носіями. Чергова розправа над інакомислячими викликала в Україні численні протести. Вже 15 квітня 1966 р. до Львова прибули з Києва Іван Драч, Ліна Костенко, Микола Холодний та В'ячеслав Чорновіл, Іван Дзюба. Разом з львів'янами Ігорем Кудіним, Ігорем та Іриною Калинцями, родичами підсудних, громадою небайдужих людей вони щодня пікетували приміщення суду, скандували "Ганьба суду!" і "Слава підсудним!", кидали їм до ніг весняні квіти. В останній день суду мітинг людей не змогли розігнати ні міліція, ні пожежні машини. В'ячеслав

Чорновіл відмовився свідчити на закритому процесі, зробив з цього приводу заяву і поклав на бар'єр для підсудних букетик тюльпанів, за що Ленінський нарсуд Львова 8 липня 1966 р. засудив його на 3 місяці примусових робіт. У відповідь на репресії Україною прокотилася хвиля протестів. Почалося з відомого виступу І. Драча, В. Стуса та В. Чорновола на прем'єрі фільму С. Параджанова "Тіні забутих предків" у кінотеатрі "Україна" в Києві 4 вересня 1965 р. Далі потік заяв, звернень, відкритих листів наростав. У квітні 1968 р. на ім'я Брежнєва, Косигіна й Підгорного було скеровано лист 139 діячів науки, літератури та мистецтва, робітників і студентів з осудом незаконних репресій та закритих судів. Обшуки, арешти та напади на інтелігенцію тим часом тривали далі. За читання твору Чорновола "Лихо з розуму" виключали з університетів. Унікальний задум тюремних років реалізував В'ячеслав Чорновіл. За допомогою Михайла Косіва та Ярослава Кендзьора він почав видавати періодичний самвидавний журнал "Український вісник". Перший його випуск з'явився у січні 1970 р. В передмові декларувалося, що журнал подаватиме інформацію про порушення свободи слова, судові та позасудові репресії, факти шовінізму й українофобії, становище українських політв'язнів, акції протесту, публікуватиме самвидавні матеріали. "Вісник" і його редактор згуртували навколо себе непересічних людей, які, ризикуючи свободою, забезпечували збір матеріалу, його передрук та поширення готового журналу. Серед них - Олена Антонів (друга дружина В. Чорновола), Людмила Шереметьєва, Алена Пашко (третя дружина В. Чорновола), та інші. Протягом 1970-1972 рр. вийшло 6 випусків журналу (шостий - після другого арешту Чорновола). У 1987 р. видання "Українського вісника" було відновлено (до 1989 р. з'явилося ще 8 випусків). Найбільшого клопоту слідчим завдала справа В. Чорновола. Її було порушено 12 січня 1972 р. прокурором Львівської області Б. Антоненком за матеріалами про виготовлення та поширення "документів, що містять наклепницькі вигадки на радянський державний та суспільний лад". Особливо дошкуляв владі самвидавний журнал "Український вісник". Слідчі здогадувалися, що Чорновіл має стосунок до його видання, але довести це не вдавалося, тим більше, що він спеціальною заявою відмовився брати участь у слідстві. Збила з пантелику слідчих і поява чергового шостого випуску "Вісника", датованого березнем 1972 р. Його здійснили за допомогою згаданих помічників Михайло Косів, Ярослав Кендзьор та Алена Волицька (Пашко). Чорновіл зумів попередити друзів, щоб ті не наражалися на небезпеку і припинили видання. А в цей час у слідчій в'язниці щодо В'ячеслава застосовували найвишуканіші засоби тиску, щоб домогтися зізнань, зокрема щодо журналу. Його обіцяли не випустити на волю, розстріляти, залякували психушкою й арештом рідних, йому підсаджували у камеру провокаторів та показували підроблені "зізнання" колег, влаштовували "випадкові" зустрічі з заарештованими. Врешті у травні 1972 р. пригрозили арештом Алені Волицької (Пашко), фактичної дружини Чорновола, за написання віршів. Останнє змусило його написати заяву про свою причетність до видання "Вісника" і непричетність усіх заарештованих. Але доказів слідство не отримало, і 10 серпня Алену Волицьку все ж заарештували. Під конвоем її "ненароком" провели повз Чорновола. Пообіцяли посадити ще й його сестру Валентину. Чорновіл оголосив голодування. 12 серпня повідомили про арешт сестри. В'ячеслав відмовився від води і пішов на "смертельне" голодування. Обоє жінок змушені були випустити, а Чорновіл на восьмий день припинив голодування. Діставши облизня з тиском на обвинуваченого, слідство вдалося до випробуваного засобу - лексико-стилістичної експертизи, здійсненої підручними науковцями з університету та головним редактором видавництва "Каменярь". Однак ознайомившись з аргументованими спростуваннями Чорновола та його поясненнями в суді, експерти відмовились від приписування йому

кількох довільних матеріалів "Вісника", застосувавши формулу "міг бути автором". Незважаючи на подану у січні 1973 р. заяву Чорновола з відмовою від травневих зізнань щодо причетності до випуску журналу, цей епізод все ж потрапив у вирок. До нього додали ще лист до ЦК КПУ з "виправданням злочинних дій засудженого Мороза", ініціативу щодо створення "Громадського комітету захисту Ніни Строкатої", зберігання віршів Ірини Сенік, Ірини Калинець, Михайла Осадчого та Ігоря Калинця, магнітофонний запис пісні про самостійну Україну, інші "антирадянські" листи та статті. Незважаючи на відмову Чорновола визнати себе винним, Львівський обласний суд покарав його шістьма роками ув'язнення та трьома - заслання. Уявлення про підготовку підстав для арешту дає уривок з протоколу допиту В. Чорновола від 11 липня 1972 р.: *"...Запитання: Чи отримували Ви від Калинця Ігоря документи антирадянського наклепницького змісту? Відповідь: Ніколи, ніяких документів антирадянського наклепницького змісту від Калинця Ігоря не отримував. Запитання: 12 січня 1972 року при обшуку у Вашій квартирі вилучена збірка віршів Ігоря Калинця "Віно для княжни". Скажіть, коли і від кого Ви отримали цю збірку віршів? Відповідь: На це запитання відповідати не буду. Запитання: Що Ви можете показати відносно ідейної спрямованості збірки віршів І. Калинця "Віно для княжни"? Відповідь: Про це я міг би говорити на обговоренні збірки у Львівському відділенні Спілки письменників України. Зауважу тільки, що не бачу у віршах Калинця чогось такого, чим можуть займатись органи державної безпеки, та й взагалі вважаю, що справжньою поезією цим органам займатись не випадає. Запитання: Ряд віршів збірки Ігоря Калинця "Віно для княжни" є ідейно хибними. В них автор в алегоричній формі висловлює націоналістичні погляди, невдоволення радянською дійсністю. Покажіть, з якою метою Ви знайомились з цією збіркою і для чого її зберігали? Відповідь: Розшифрування органами безпеки поетичних алегорій - явище для мене цілком нове і навіть несподіване..."*. Дисиденти, що залишилися на волі, вирішили вдатися до нової тактики. Умови для її зміни заклав Акт Народи з безпеки та співробітництва в Європі, підписаний 1 серпня 1975 р. у Гельсінкі і незабаром опублікований в СРСР. На обмін за визнання повоєнних кордонів Радянський Союз зобов'язався дотримуватися статей згаданого Акту, які не допускали переслідування людей за політичні переконання. Це дало поштовх новому піднесенню опозиційного руху в Україні, зокрема його правозахисного варіанту. Міжнародні зобов'язання СРСР видавалися надійною Гарантією легалізації інакомислення або принаймні створювали підстави для тиску демократичного зарубіжжя на комуністичну владу в разі їх порушення. Незважаючи на публічне підписання Гельсінського Акта й урочисті обіцянки дотримуватися міжнародно закріплених прав людини, комуністичний режим не забарився з розправою над членами УГГ. В'ячеслава Чорновола, який закінчував свій 9-річний термін в Якутії, 9 квітня 1980 р. заарештували у м. Мирному, звинувативши у спробі "згвалтування". Закритим судом 6 червня йому оголосили вирок: 5 років концтабору. Посилився й тиск внутрішньої опозиції. 6 вересня 1987 р. утворилася Українська ініціативна група за звільнення в'язнів сумління. До неї увійшли В. Барладяну, І. Гель, М. Горинь, З. Попадюк, С. Хмара та В. Чорновіл. Група звернулася до уряду СРСР з вимогами звільнити й реабілітувати всіх політв'язнів, виключити з Кримінального кодексу УРСР дискримінаційні антиконституційні статті та повернути в Україну тіла політв'язнів, що загинули в концтаборах. Повернувшись в Україну, більшість в'язнів сумління без перепочинку і лікування включилася у політичну боротьбу, об'єднавши зусилля з тими, які були на волі. 5 серпня 1987 р. у відкритому листі М. Горбачову В. Чорновіл заявив про необхідність існування легальної опозиції, вимагав усунення від керівництва "команди" Щербицького, докорінної перебудови національної політики, правдивого висвітлення історії

України, повідомляв про відновлення видання "Українського вісника". Того самого місяця В. Чорновіл, І. Гель, М. Горинь та П. Скочок відновили випуск журналу "Український вісник", продовживши перервану арештами 1972 року нумерацію. Галаслива кампанія прорежимних засобів масової інформації, "представників трудящих" та частини ветеранів, інспірована спецслужбами та партапаратниками розгорнулася наприкінці 1987 р. Її вістрія було спрямоване насамперед проти М. Гориня та В. Чорновола. 30 грудня 1987 року було надіслано фототелеграму Голові Президії ВР СРСР та звернення до голів урядів країн-учасниць Гельсінської Наради з проханням не давати згоди на депортацію. Не забарилася й реакція закордонної громадськості. Під зверненням до уряду СРСР на захист Гориня та Чорновола було поставлено кілька тисяч підписів. Влада не гребувала й силовими методами. Щоб зірвати участь української делегації в роботі міжнародного семінару з гуманітарних проблем у Москві (10-15 грудня 1987 р.), під найнесподіванішими приводами (підозра у перевезенні наркотиків або зброї, у спекуляції, грабіжництві чи бродяжництві) затримали, зняли з потягів В. Чорновола, М. Гориня, І. Геля та вірменського політв'язня Паруйра Айрикяна. 7 грудня того ж року, у Львові виникла альтернативна офіційним спілкам Українська асоціація незалежної творчої інтелігенції (УАНТІ). Її заснували М. Осадчий, І. Калинець, М. Руденко, І. Сеник, В. Чорновіл, Є. Сверстюк, М. Горинь, І. Світличний, І. Калинець та інші. Метою об'єднання було сприяння реалізації творчого потенціалу членів УАНТІ. Український рух опору не замикався в національних кордонах - прагнув координації своєї діяльності з учасниками визвольних рухів в інших країнах. З цією метою М. Горинь та В. Чорновіл брали участь у діяльності Міжнаціонального комітету захисту політв'язнів та Нараді представників національно-демократичних рухів народів СРСР.

Реабілітовані учасники руху опору енергійно включилися у будівництво суверенної Української держави.

У березні 1990 року В'ячеслава Чорновола було обрано депутатом Львівської обласної ради та депутатом Верховної Ради України, протягом квітня 1990 – квітня 1992 років він обіймав посаду голови Львівської обласної ради та облвиконкому. На виборах Президента України 1991 року зайняв друге місце, набравши 23,27% голосів виборців. З квітня 1992 року - на постійній роботі в парламенті України. Народний депутат України двох наступних скликань - 1994 і 1998 років. Керівник депутатської фракції Народного Руху України. Йому вдається перетворити Рух з угодовської аморфної організації в добре структуровану боєздатну політичну партію з конкретною програмою й чіткими національними орієнтирами. Протягом січня 1995 – травня 1998 років – шеф-редактор незалежної громадсько-політичної газети «Час/Time» і «Час» (жовтень 1998 – березень 1999 рр.).

У 1996 році В'ячеслав Чорновіл став лауреатом Державної премії України імені Тараса Шевченка за збірники «Правосуддя чи рецидив терору», «Лихо з розуму», книжку «Хроніка таборових буднів», публіцистичні виступи у газетах та журналах України і світу.

Наступного, 1997 року, тодішній Президент України Леонід Кучма нагородив В'ячеслава Чорновола орденом князя Ярослава Мудрого V ступеня «за великий особистий внесок у розбудову незалежності України, становлення і розбудову української державності».

Та не судилося лідеру Народного руху В. Чорноволу, дожити до десятирічного ювілею своєї держави. 25 березня 1999 року його автомобіль зіткнувся з вантажівкою. КАМАЗ-убивця, за іронією долі, віз зерно.

Фермери Гордієнки, котрі випадково опинилися поряд з місцем аварії, зберегли окроплені кров'ю лідера Народного руху зерна і засіяли ними ниву. Так з'явилося на ланах Бориспільщини поле В'ячеслава Чорновола, врожай з якого збирали родичі загиблого, політики, журналісти та всі ті, хто пам'ятає про одного з найполум'яніших виборювачів незалежності.

Ця акція, організована редакцією газети "Час" і родиною фермерів Гордієнків, почалася вшануванням пам'яті В'ячеслава біля хреста на місці трагедії. Його учасники, серед яких син загиблого, народний депутат України Тарас Чорновіл і Віктор Пинзеник поклали квіти та помолилися за покійного. Після цього заходилися до діла. Чоловіки взяли в руки коси, а жінки (з-поміж них були вдова В'ячеслава Чорновола - Алена Пашко, його сестра Валентина Чорновіл та мати зниклого журналіста Георгія Гонгадзе) в'язали снопи. Робота спорилася, і до вечора врожай було зібрано. Ідея акції "Жнива на полі Чорновола" виникла тому, що близькі та соратники загиблого не хочуть, аби пшениця стала символом вбивства і смерті, а залишалася символом життя, як це їй призначено природою. За словами сина загиблого, згодом зерна цього річного врожаю були роздані іншим фермерським господарствам, щоб зріла пшениця розійшлася по всій Україні, а зернята-спадкоємці потрапили до кожної української хати і в такий спосіб запричастили усіх "духом Чорновола".

Пам'ять про В'ячеслава Максимовича Чорновола зберігають його рідні, друзі, знайомі, колеги, вона увічнена у музейних експозиціях, кіно-, фото-, фоно-, відеоматеріалах, спогадах, творах мистецтва та скульптури.

А найкраща пам'ять в наших дітях, а про В. Чорновола - в його синах Андрії та Тарасі.

2.2. Тарас Чорновіл – правонаступник ідеалів державотворення та розбудови правової держави.

Життя в родині дисидента, погляди батька-політв'язня багато в чому визначили політичну долю Т. Чорновола. У післяармійській молодості він редагував самвидавничий журнал «Український вісник» і газету «Молода Україна».

З 1985 по 1989 рр. був санітаром операційного відділення Львівської міської лікарні швидкої допомоги. В 1990-1992 роках був керівником Українського незалежного видавничо-інформаційного союзу. З 1993 по 1997 рік був заступником директора, директором науково-видавничого підприємства «Мета», головним редактором видавництва «Стрім».

Був членом Української Гельсінкської Спілки, учасником Львівського дискусійного клубу та Українського культурологічного клубу. У 1990-1994 рр. отримав перший досвід народного обранця у Львівській облраді.

У Тараса В'ячеславовича від першого шлюбу є двоє синів-близнят 1988 р.н. – Богдан та Максим, які проживають з мамою у Німеччині, підтримують зв'язки з батьком.

У 1996 році Тарас Чорновіл одружився вдруге. Дружина Марія у 1998 році народила йому сина Маркіяна.

На сьогоднішній день сім'я Чорноволів проживає в Дарницькому районі м. Києва.

Тарас Чорновіл народний депутат України 3-го скликання з червня 2000 по травень 2002р.. На час виборів: головний редактор газети «Час», член НРУ. Член фракції НРУ, член фракції ПРП «Реформи-Конгрес». Член Комітету з питань державного будівництва та місцевого самоврядування.

Народний депутат України 4-го скликання з травня 2002 по травень 2006р., висунутий Виборчим блоком політичних партій "Блок Віктора Ющенка «Наша Україна». За - 65,99%, 9 суперників. На час виборів: народний депутат України, член ПРП. Член фракції «Наша Україна» (травень 2002 - березень 2004), позафракційний (березень — квітень 2004), уповноважений представник групи «Центр», уповноважений представник фракції «Регіони України», член фракції Партії «Регіони України» (з вересня 2005). Голова підкомітету з питань бюджетного забезпечення органів місцевого самоврядування Комітету з питань державного будівництва та місцевого самоврядування.

Народний депутат України 5-го скликання з травня 2006 по листопад 2007 від Партії регіонів, № 4 в списку. На час виборів: народний депутат України, член ПР. Член фракції Партії регіонів (з травня 2006), голова підкомітету з питань зовнішньоекономічних зв'язків та транскордонного співробітництва Комітету В Р України у закордонних справах (з липня 2006).

Народний депутат України 6-го скликання з листопада 2007 від Партії регіонів, № 3 в списку. На час виборів: народний депутат України, член ПР. Член фракції Партії регіонів (листопад 2007-червень 2009), позафракційний (червень 2009 — лютий 2011), групи «Реформи заради майбутнього» (лютий 2011 — лютий 2012), позафракційний (з лютого 2012). Перший заступник Голови Комітету ВР України у закордонних справах (з грудня 2007).

2 жовтня 2008 року прийняв рішення покинути ряди Партії регіонів.

9 червня 2009 року політрада Партії регіонів виключила Чорновола зі своєї фракції.

16 лютого 2011 року - 9 лютого 2012 року в складі депутатської групи «Реформи заради майбутнього».

2013 рік – продовжує працювати у ВР України, підтримує Євромайдан та інтеграцію України в Євросоюз, чим продовжує державотворницькі традиції започатковані дисидентами.

Передбачалася політична та економічна децентралізація СРСР. Для узгодження дій між черговими нарадами було утворено Координаційний комітет патріотичних рухів народів

СРСР. Від українського руху до нього увійшли С. Хмара та В. Чорновіл. На підтримку вимоги негайно звільнити всіх політв'язнів у Львові біля Оперного театру відбулося ланцюгове голодування за участю С. Хмари, Б. Гориня, В. Чорновола, М. Гориня, І. Геля та інших.

ВИСНОВКИ

Важливою і неодмінною ознакою нації у всіх значеннях необхідно вважати національну самосвідомість. Це усвідомлення нацією, людиною або певною спільнотою своєї належності до нації, спільності історичної долі його представників, своєрідності дії геополітичних, історичних чинників, неповторності характеру, темпераменту, менталітету, психології, культури. Звідси прагнення нації зберегти ці особливості, не піддатися асиміляції, розвивати національну мову, традиції, звичаї, певні релігійні вірування тощо. Усі ці та інші справедливі вимоги дістають оформлення в національній ідеї. Виконуючи нашу роботу, ми дослідили встановлення вічних цінностей всіх поколінь, на прикладі формування особистості і державотворчої діяльності В'ячеслава Максимовича Чорновола. Вивчили життєвий шлях та історію формування родинних пріоритетів найвідомішого українця В.М. Чорновола. Проаналізували дисидентську та державотворчу діяльність В'ячеслава Чорновола та його родини, правонаступництво поколінь. Результати даних досліджень дають змогу наблизитися до розуміння ролі та значення сімейно-родинних зв'язків і стосунків у формуванні історичної особистості, спадковості поколінь та участі у процесах державотворення. Трагічна смерть В. Чорновола дещо призупинила відродження та становлення нашої держави. Однак, боротьба за Україну, за українську мову, український суверенітет, українську цілісність, розпочата Чорноволом, триває. Слова, вибиті на основі його пам'ятника: „ Ми, українці, були, є і завжди будемо вільними!" стали життєвим кредо для багатьох його прихильників та послідовників.

Список використаних джерел

1. В. Деревінський Державотворча діяльність В. Чорновола в 1990-1994 рр. / В. Деревінський // III Міжнародний науковий конгрес українських істориків «Українська історична наука на шляху творчого поступу» : Луцьк, 17-19 трав. 2006 р . 2. ВЕЛИКИЙ українець В'ЯЧЕСЛАВ ЧОРНОВІЛ : посібник: [до 70-річчя від дня народж.] / Львів. обл. універс. наук. б-ка ; упоряд.: І. Лешнівська, О. Шматко. - Львів, 2007. - 48 с. : іл. – (Правда життя і образу ; Вип. XVII).
3. В. Чорновіл Пульс української незалежності : колонка редактора / В. Чорновіл. – К. : Либідь, 2000.
4. В. Чорновіл Біографія ; «Україна чи руїна?» / В. Чорновіл // Вітчизна. – 1996. – №1/2. 5. В. Чорновіл „Я хотів би ще раз прожити своє життя" : уривки з автобіогр. / В. Чорновіл // Україна молода. - 2007. - 22 груд. - С. 6.
6. В'ЯЧЕСЛАВ ЧОРНОВІЛ: дорога болю і боротьби : бібліогр. покажч. / Черкас. обл. універс. наук. б-ка ім. Тараса Шевченка ; уклад. Н. В. Адешелідзе. - Черкаси, 2007. - 44 с. 7. Державні, політичні та громадські діячі України: політичні портрети [Текст] : навч. посібник/ Ред. М.І. Панова. -К.: Ін Юре, 2002. -476 с.
8. Касьянов, Г. В. Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960-80х років [Текст] / Г. В. Касьянов ; [голов.

ред. Головка С. В.]. - К. : Либідь, 1995.

9. Кульчицький, С.В. Народження

Народного руху України [Текст] / Український історичний журнал. - 2010. - № 1.

10. "Ми, українці, були, є і завжди будемо вільними!" : до 75-річчя від дня народження В. М. Чорновола[Текст] // Календар знаменних і пам'ятних. дат. – 2012. – № 4. 11.

Нагірняк, О. В'ячеслав Чорновіл [Текст] // Пам'ять століть. – 2007. – № 4/5. – С. 248 – 249 : фото. 12.

Українська гелсінська група. 1978 - 1982 : документи і матеріали / упорядкував і зредагував О. Зінкевич. – Торонто : Смолоскип, 1983.

Інтернет-ресурси В. Чорновіл Реквієм [Електронний ресурс] . -

Режим доступу// <http://www.youtube.com/watch?v=atOmLrBPEi4>.- Заголовок з екранаВ'ячеслав Чорновіл хотів будувати чесну Україну[Електронний ресурс] Режим

доступу//www.radiosvoboda.org/content/article/24526224.html.-Заголовок з екрана В'ячеслав Чорновіл [Електронний ресурс] .- Режим доступу //

<http://bestpeople.com.ua/persona/293>.- Заголовок з екранаДіденко , Ю. Він спалахнув востаннє тривожним світлом [Електронний ресурс] .- Режим доступу //

<http://www.mnru.mk.ua/viewtopic.php?tid=675>.- Заголовок з екранаДіденко , Ю. Він спалахнув востаннє тривожним світлом [Електронний ресурс] .- Режим доступу //

<http://www.mnru.mk.ua/viewtopic.php?tid=675>.- Заголовок з екранаКлимчук А. В'ячеслав Чорновіл: «Дай Боже нам любити Україну понад усе сьогодні» [Електронний ресурс] // СІЛЬ . Молодіжна інформаційна спільнота. – Текст. дані. – Режим доступу :

<http://soli.com.ua/2011/12/24/vyacheslav-chornovil-daj-bozhe-nam-lyubyty-ukrajinu-ponad-use-so-hodni/>. – Заголовок з екранаНікітенко, Т.Славкова земля. [У батьківській садибі В'ячеслава Чорновола на Черкащині] [Електронний ресурс] .- Режим доступу //

<http://www.umoloda.kiev.ua/number/1926/219/68519/>.- Заголовок з екранаСпогади про В. Чорновола [Електронний ресурс]. - Режим доступу //

http://www.kosivart.com/index.cfm/fuseaction/hutsul_land.chornovil/year/2007/.- Загол. з екранаЧорновіл В'ячеслав Максимович (біографія) [Електронний ресурс] .- Режим доступу //

<http://uk.wikipedia.org>.- Загол. з екранаЧорновіл В'ячеслав (1937 - 1999) [Електронний ресурс].- Режим доступу //

<http://greatukrainians.com.ua/country/ukraine/304.html>.- Загол. з екрана